

ATAD

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 18.11.2023

Submitted: 18.11.2023

Kabul Tarihi: 25.02.2024

Accepted: 25.02.2024

<https://doi.org/10.56448/atadergi.1392125>

Ömer EROĞLU¹-Mehmet TOP²

AFYONKARAHİSAR MÜZESİ'NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ BAZI MEZAR TAŞLARI³⁴

Öz: Afyonkarahisar Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları adlı bu çalışmamızda, 13 adet mezar taşı ele alınmıştır. Mezar şahidelerinin mezarlık alanlardan toplanarak müzeye getirilmesi sebebiyle mezar formları çoğunlukla belirlenememiştir. Bu mezar taşları baş ve ayak şahidesi olarak ayırt edilmeksizin bir bütün olarak malzeme, tipoloji, süsleme ve kitabe açısından incelenmiştir. Mezar taşlarının düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli, Silindirik gövdeli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli formlarda oldukları anlaşılmıştır. Tarihsel olarak; Müzede batılılaşma dönemi mezar taşları'da bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada 15 ve 16. yüzyıla (erken ve klasik Osmanlı dönemine) ait mezar taşları ele alınmıştır. Ele aldığımız mezar taşlarının 1442, 1469, 1500, 1508, 1556, 1572 ve 15 yüzyıla (erken ve klasik Osmanlı dönemine) ait oluğu tespit edilmiştir. Mezar

¹ Dr., erogluomer0707@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3840-1286>

²Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, mtop@yyu.edu.tr, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6018-6271>

³ Batı Anadolu'daki (Ege Bölgesi) Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi Mezar Taşları lisansüstü tezinden üretilmiştir.

⁴ Bu çalışma Van YYÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından 9309 No'lu proje olarak desteklenmiştir.

taşları içerisinde en erken tarihli olanının 1442 yılına, en geç tarihli olanının ise 1572 yılına dayandığı görülmektedir. Tümü mermer malzemeli olan mezar taşlarında genellikle oyma tekniği tercih edilmiştir. Genel olarak mezar taşlarının bütün yzeleri çeşitli süslemelerle değerlendirilmeye çalışılmıştır. st bölümleri (tepelik kısmı) palmet, kıvrık dal ve rmlerden oluşan bitkisel süslemelerle; diğer bölümler ise kitabelerle doldurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Osmanlı, Mezar Taşları, sanat tarihi, Kültürel miras.

Early Ottoman Period Tombstones in Afyonkarahisar Museum

Abstract: In this study titled Ottoman Period Gravestones in Afyonkarahisar Museum, 13 gravestones were examined. Since the grave markers were collected from the cemeteries and brought to the museum, the grave forms could not be determined. These tombstones were analyzed in terms of material, typology, ornamentation and inscription as a whole without distinguishing between head and foot tombstones. The gravestones have vertical rectangular body and crest, body with vertical rectangular columns and crest, body with vertical rectangular columns and pointed arch, They were found to have cylindrical body, vertical rectangular columnar body and crest, vertical rectangular body and crest forms. Historically; There are also tombstones from the westernization period in the museum. However, in this study, gravestones from the 15th and 16th centuries (early and classical Ottoman period) were discussed. It has been determined that the tombstones we discussed date from 1442, 1469, 1500, 1508, 1556, 1572 and the 15th century (early and classical Ottoman period). All of the tombstones are made of marble and carving technique is generally preferred. In general, all surfaces of the tombstones were tried to be evaluated with various ornaments. The upper part of the tombstones (the top part) is decorated with floral ornaments consisting of palmettes, curly branches and rms, while the other parts are filled with inscriptions.

Keywords: Afyonkarahisar, Ottoman, Tombstones, art history, Cultural heritage.

GİRİŞ

Mezar taşlarının en belirgin özellikleri adına dikildiği kişinin hakkında bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır. Ayrıca kişinin hangi dönemde yaşadığı, ölüm sebebi, cinsiyeti ve ölüm tarihi hakkında bilgi almamıza yaramaktadır. Bu taşların tipolojik özellikleri, üzerlerindeki kitabeler, süslemeler, sembol ve figürler, eski ve yeni vatan arasında kültür köprülerinin kurulmasını temin eden bir öneme sahiptir. 11 ile 13. yüzyıllarda Anadolu'nun farklı şehirlerinde birtakım yeniliklerle gelişen mezar ve mezar taşı yapımı, 14. yüzyıl başlarında kuruluşunu tamamlayan Osmanlılarla yeni bir hamle yapmıştır. Bu hamle 16. yüzyılın sonlarında klasik formunu yakalamaya başlamış ve sonraki iki yüzyıl boyunca Türk mezar şahidelerinin en güzel eserlerini vermiştir. Bu nedenle mezar taşları, tarih ve sanat bakımından ele alınan şehir araştırmalarında da son derece önemli rol oynamaktadır.

Kadim Türk Milleti her dönemde mezar ve mezar taşı yapımına önem vermiş, İslamiyet öncesi mezar geleneğini Müslümanlığın kabul edilmesinden sonraki süreçlerde İslami etkiyle şekillendirerek mezar taşlarını oldukça zengin birer kültür, sanat ve inanç abideleri haline getirmişlerdir. Böylelikle Osmanlı mezarlıkları ölüme hazırlık bahçelerine dönüşmüş, ölümün ürpertici ve soğuk havası ecdadımızın şuurlu inanç dünyasıyla manevi huzur ortamlarına dönüştürülmüştür⁵.

Afyonkarahisar müzesinde bulunan mezar taşları, tarih ve sanat bakımından son derece önemli rol oynamaktadır. Tarihi kişilikleri, Türk hat sanatının geçirdiği evreleri, ait olduğu döneme ilişkin unvan ve lakapları barındırması, artık var olmayan bazı meslek gruplarına değinmesi, ölüm nedenleri içinde çeşitli hastalıklara yer vermesi ve edebî değer taşıyan kitabeleri ile mezar taşları, geçmişten günümüze uzanan bir köprü oluşturmaktadır.

Müzedeki batılılaşma dönemi mezar taşları'nda bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada 15 ve 16. yüzyıla (erken ve klasik Osmanlı dönemine) ait mezar taşları ele alınmıştır. Ele alınan mezar taşları dönemsel, tipolojik ve üslup açısından değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışmaya dâhil edilmiş olan mezar taşları, gerek işçilik, gerekse hat sanatının en güzel örneklerinin sergilendiği eserler olup, aynı zamanda, mezar mimarisinin geçirdiği evrelerin takibi ve değerlendirilmesi

⁵ Çetin, O. (2019). Osmanlı Mezar Taşları Etrafında Gelişen Kültür ve Medeniyet Dünyası Üzerine Bir İnceleme, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), s.113.

yönünden ve de yazıtlarının tarihsel değerleri nedeniyle, sanat tarihi ve tarih açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çalışmamızı önemli kılan ve dikkat çekilmek istenen bir diğer nokta ise her köşesinde ayrı bir kültürel zenginliği barındıran Afyonkarahisar müzesinde bulunan mezar taşlarının hak ettiği değeri görebilmelerini sağlamaktır. Ayrıca Afyonkarahisar eski Müze Müdürü Mevlüt Üyümez'e, Uzman İbrahim Demirel'e ve tüm müze çalışanlarına teőekkürlerimi bir borç bilir, őükranlarımı sunarım.

Afyonkarahisar'ın Coğrafî ve Tarihî Gelişimi

Anadolu yarımadasının batıya yakın ortasında ve Ege Bölgesi'nin iç kesiminde yer alır. İç Anadolu yaylasının Ege kıyılarına açılan bir eőięi, bir geçidi durumundadır. Kuzeydoğudan güneybatıya uzanan Şehir toprakları orta bölümün de yüksek yaylaları, doğudan batıya uzandıka alçalan ovalarıyla hem Orta Anadolu hem de Ege Bölgesi sayılmaktadır⁶. Afyonkarahisar'ın kuzeyinde Eskişehir, Kütahya, doğusunda Konya, güneyinde Isparta, Burdur ve Denizli, batısında ise Uőak illeri bulunmaktadır.⁷ En kuzeyde Eskişehir sınırından, en güneyde Denizli sınırına kadar, kuzey doğudan güney batıya uzunluğu 210 metrekaredir. Eni ise Kütahya sınırından Isparta sınırına kadar kuzeybatıdan güneydoğuya 112 km'dir. Denizli iline doğru incelersek eni 20 kilometreye kadar düşmektedir⁸. Afyonkarahisar ismi Afyon ve Karahisâr'ın birleşmesiyle oluőmuőtur. Afyon ismi Afyon bitkisinden gelmektedir⁹. Latince Opium; özsü anlamındadır ve zamanla konuőma dilinde Opium (Cannabis sativus), Ofium, Afium, Afion ve Afyon Őekline dönüőmüőtür¹⁰.

Selçuklu ve Beylikler zamanında Karahisâr-ı Devle, Karahisâr-ı Sahip, Osmanlılar zamanında ise Karahisâr demiőlerdir. 17. yüzyıldan itibaren Afyonkarahisar denilmeye başlanmıő ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluőu ile beraber Afyonkarahisar adını alan Şehir, bilindiği üzere günümüzde Afyon Şeklinde telaffuz edilmiőtir¹¹.

⁶ Gönçer, S. (1971). *Afyon ili Tarihi*. Cilt: I, s.5.

⁷ Yılmaz, Ö. (2001). Afyon ve Çevresinin Bitki Örtüsü. *Türk Coğrafya Dergisi*, (37), s.47.

⁸ Gönçer, *Afyon ili Tarihi*. s.5.

⁹ Yüksel, İ. (1995). Belediyemizin Tarihçesi. *Beldemiz Afyonkarahisar Dergisi*, (3), s.12

¹⁰ T.C. Afyonkarahisar Valiliği. (1967). *Afyon İl Yıllığı*, s.87

¹¹ Uyan, M. (2008). *Anılarda Afyonkarahisar*, s.10

Osmanlılar zamanında ismi ile ilgili ilk kayıtlara tarih defterlerinden ulaşmak mümkündür. İkinci Bayezid zamanında sancaklarla ilgili en eski timar defterinde sancağın ismi Karahisâr olarak da geçmiştir¹²

Afyonkarahisar'a hâkim olan devletler sırası ile Hititler, Frîgler. Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Selêfkoslar, Bergâmâlîler, Romalılar ve Bizanslılar 'dır. 1116 yılında Anadolu Selçukluları ile Bizans arasında Bolvadin'de yapılan savaş sonucundaki anlaşmayla Afyonkarahisar ve çevresi Anadolu Selçuklularına bırakıldı¹³. Türk-Bizans sınırına yakın olması sebebiyle sıkça Bizans tacizlerine maruz kalsa da nihayet 1176'daki Miryokefalon Zaferi'yle Afyonkarahisar'da Türk devri başlamıştır¹⁴.

Sultan IV. Kılıçaslan, Anadolu Selçuklu tahtına geçince (646/1249) uç vilayeti emirliği Sâhibata Fahreddin Ali'nin iki oğlu Taceddin Hüseyin ve Nusrêüddin Hasan'a bırakılmış ve Kütahya, Sandıklı, Beyşehir ve Akşehir kendilerine verilmiştir¹⁵. Bu suretle Afyonkarahisar, Sâhib Ataoğullarının hakimiyetine girmiş ve Sâhib Ataoğulları Beyliği 1341'de son hükümdarı Ahmet Bey'in ölümüyle son bulmuştur¹⁶. Ardından 1341'den sonra akrabalık münasebetiyle Germiyanogullarının idaresine geçmiştir. Germiyanoglu Hızır Paşa ise Mevleviliğin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. İkinci Yakup Bey zamanında ise Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı ülkesine katılmıştır. Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un askerlerince tahrip edilen şehir tekrar Yakup Bey'in eline geçmiş ve 1428'e kadar onun idaresinde kalmış olup Yakup Bey'in 1428'de ölümü üzerine, vasiyeti gereğince kesin olarak Osmanlı hakimiyetine girmiştir¹⁷.

Osmanlı hâkimiyetinin ilk zamanlarında Afyon Karaman Beyliği sınırında bulunduğu için önemini korumaktaydı. Fatih Sultan Mehmed'in Karaman seferleri sırasında bulunduğu konumdan dolayı askerî hareketin başlıca

¹² EROĞLU, Ö. (2022). *Batı Anadolu'daki (Ege Bölgesi) Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.15.

¹³ Gönçer, Afyon ili Tarihi. s.235

¹⁴ Küpeli, Ö. (2001). *Osmanlılar Döneminde Afyonkarahisar*. s.11

¹⁵ Merçil, E. (2008). "Sâhibataoğulları". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (XXXV), s.518

¹⁶ Karazeybek, M. (2004). *Osmanlılar Döneminde Afyonkarahisar ve Anadolu'nun Kilidi Afyon*. Afyonkarahisar, s.71.

¹⁷ Emecen, F. (1988). "Afyonkarahisar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, s.444.

merkezlerinden biri olmuş ve bu mücadeleler esnasında Şehzade Mustafa bir müddet burada kalmıştır. Şehir, Hersekzade Ahmed Paşa'nın Memlukler üzerine yaptığı harekâta da merkez üs vazifesini görmüştür. 17. yüzyıldan itibaren başlayan çeşitli Celali İsyancıları şehri etkisi altına almıştır.¹⁸ 1839'de Hüdavendigâr Vilayeti'ne bağlı bir sancak olmuş ve 1867 yılında ise mutasarrıflık hâline gelmiştir¹⁹. Büyük Taarruz 1922'de Afyonkarahisar topraklarında yapılmış olup, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temeli Afyonkarahisar'da atılmış ve her dönem Anadolu'nun kilidi hâline gelmiştir²⁰.

Afyonkarahisar bulunduğu Coğrafi konumdan dolayı her zaman önemini korumuştur. Bu da zengin bir kültür ortamının gelişmesine katkı sunmuştur. Afyonkarahisar'daki bu zengin kültürün Selçuklu, beylikler ve Osmanlı dönemine dayanan pek çok eserin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bunlar; Kuyulu Camisi, Sultan Alaaddin Camisi, Çay Taşhan Kervansarayı ve Altı Göz Köprüsü, Afyon Ulu Cami ve Sahipata kervansarayı (Selçuklu), Sandıklı Ulu Cami ve Eğret (Anıtkaya) Kervansarayı (Germiyanoğulları), Gedik Ahmet Camisi, Mevlevi (Türbe) camisi, Mısri Camisi, Ot Pazarı Camisi, İmaret Hamamı, Kasım Paşa Hamamı, Kadı Hamamı, Döğler Kervansarayı ve Kırkgöz Köprüsü (Osmanlı)'dür.

Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

1931 yılında kurulan ve 1933 yılında Müdürlüğe dönüştürülen Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde Roma ve Bizans dönemine ait mezar stelleri, küpler, lahitler ve heykellerin yanı sıra Afyonkarahisar ve çevresindeki mezarlıklardan toplanan Germiyanoğulları ve Osmanlı zamanlarına dayanan mezar taşları da sergilenmektedir (Fotoğraf.A.1); (Fotoğraf.A.2). Güzümüzde Afyonkarahisar müzesi Kültür ve Turizm Bakanlığının yatırımıyla Afyonkarahisar-İzmir kara yolu üzerine 25 bini kapalı olmak üzere 55 bin metrekarelik bir arazi üzerine yeni müze inşa edildi. Beş bloktan oluşan 25.500 metrekare kapalı alanıyla beraber 55.000 metrekare alanda kurulu müzede Grek, Helenistik, Roma Dönemi ile Türkmen eserlerinden 20. yüzyıla kadar etnografik

¹⁸ Emecen, "Afyonkarahisar", s.444.

¹⁹EROĞLU, *Batı Anadolu'daki (Ege Bölgesi) Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, s.15-16.

²⁰ T.C. Afyonkarahisar Valiliği. (1967). *Afyon İl Yıllığı*. Afyonkarahisar, s.1

Ömer EROĞLU-Mehmet TOP

Afyonkarahisar Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Bazı Mezar Taşları

eserlerin bulunduğu, Afyonkarahisar'ın tabii ve kültürel zenginliklerinin işlendiği sergilere yer verilmiştir.²¹

Fotoğraf A.1: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Avlu Genel Görünüm.

Fotoğraf A.2: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Avlu Genel Görünüm.

²¹ <https://arkeofili.com>.

Mezar Taşları

Nâsîh Oğlu Bali'nin Mezar şahidesi

Fotoğraf No: A.3

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1442)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütünceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 1,00 m, genişliği 0,23 m'dır

Yazı dili: Arapça

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

بالي بن ناصح في اواسط رجب المرجب سنة و اربعين و ثمانمائة

Nâsîh Oğlu Bali 846/1442 yılının mübarek Recep ayının ortalarında vefat etmiştir.

Tanımı

şahide, düşey dikdörtgen sütünceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki yandan silindirik gövdeli başlıksız sade birer sütüncü ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetvel ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bilgilerini ve vefat tarihini içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği de gövdeye yekpare biçiminde birleşen dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve iri rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş olup, herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir.

Fotoğraf A.3: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Nâsîh Oğlu Bali'nin Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

İmad Kâtip Oğlu Mevlâna Kasım'ın Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.4

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1469)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 0,91 m, genişliği 0,48 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

مولانا قاسم بن العماد الكاتب في يوم الثامن عشر من ربيع الاول سنة اربع و سبعين و ثمانمائة

İmad Kâtip Oğlu Mevlâna Kasım 874/1469 yılının Rebîü'l-evvel ayının on sekizinci gününde vefat etmiştir.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kitabe gövdenin ön yüzüne üç bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölümlerin bilgilerini ve vefat tarihini içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği gövdeye yekpare biçiminde birleşen yedi dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve iri rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir biçimde tutulmuştur.

Fotoğraf A.4: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İmad Kâtip Oğlu Mevlâna Kasım'ın Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Kasım Oğlu Mevlâna Abdi Çelebi'nin Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.5

Çizim No: A.1

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

(ATAD)

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1500-1501)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli

Ölçüler: Yüksekliği 1,37 m, genişliği 0,34 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

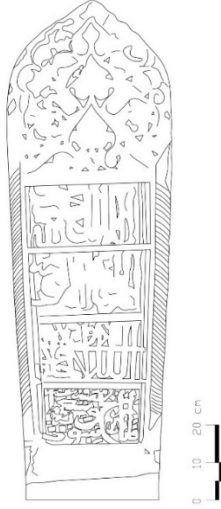
Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

لا اله الا الله محمد رسول الله توفى المرحوم المغفور الشهيد الى رحمة الله مولانا عدى جلبي بن قاسم تاريخ سنة
ستة و تسعمائة

Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür. Allah'ın rahmetine giden, affedilmiş, şehit, merhum Kasım Oğlu Mevlâna Abdi Çelebi 906/1500-1501 senesinde vefat etmiştir.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli bir forma sahiptir. İki yandan silindirik gövdeli başlıksız spiral yivli birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne dört bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış kelime i tevhit, ölünün bilgilerini ve vefat tarihini içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Alınlığın ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş olup, prizmatik badem formunda bir bordürle çevrilmiştir.

Çizim A.1: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Kasım Oğlu Mevlâna Abdi Çelebi'nin Mezar Şahidesinin Ön Yüzü

Fotoğraf A.5: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Kasım Oğlu Mevlâna Abdi Çelebi'nin Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Hacı İskender Oğlu Hac Gani'nin Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.6

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenmektedir

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1508)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli

Ölçüler: Yüksekliği 1,30 m, genişliği 0,43 m'dir

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

وفات المرحوم حاج غني بن حاجي اسكندر في تسع شعبان هجريه سنه اربع عشر و تسعمائة

Merhum Hacı İskender Oğlu Hac Gani 914/1508 yılının Şaban ayının dokuzuncu gününde vefat etmiştir.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli bir forma sahiptir. İki yandan silindirik gövdeli kübik zar başlıklı spiral yivli birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetvel ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bilgilerini ve vefat tarihini içermektedir. Üst bölümü alt bölüme göre daha yüksek bir biçimde tutulmuştur. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir.

Alınlık dışa taşkın, etrafı dilimli ve en üste sivrilmiş bir biçimde düzenlenmiştir. Yüzeyi de rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyini kaplayacak biçimde simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel bir kompozisyonla bezenmiştir.

Fotoğraf A.6: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Hacı İskender Oğlu Hacı Gani'nin Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

İsimsiz Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.7

Çizim No: A.2

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenmektedir

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1556)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli

Ölçüler: Yüksekliği 1,17 m, genişliği 0,35 m'dır

Yazı dili: Arapça ve Farsça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

اگر صد بمانی و گر صد هزار به خاک اندر آید سرانجام کار تاریخه ثلث و ستین و تسعمائة

İster yüz ister yüz bin yıl yaşa, er geç başını toprağa koyacaksın. 963/1556 tarihinde vefat etmiştir.

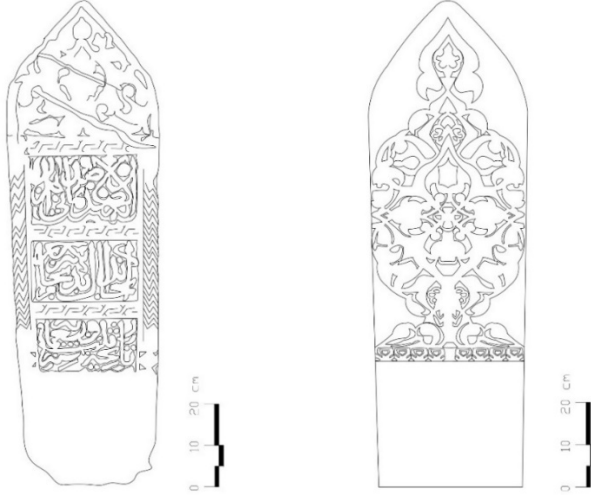
Tanımı

(ATAD)

- 136 -

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli bir forma sahiptir. İki yandan silindirik gövdeli kübik zar başlıklı spiral yivli birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne üç bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler zencirek biçimli cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Daha sonrada bölümlerinin etrafı düz bir bordürle çevrilmiştir. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış Farsça şiir ve vefat tarihini içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir.

Alınlığın ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi girift bir biçimde meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan salbekli şemse şeklini andıran bitkisel kompozisyonla süslenmiştir.

Çizim A.2: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimli Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Fotoğraf A.7: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimli Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Budak Çelebi Oğlu Mustafa'nın Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.8

Çizim No: A.3

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide sağlamdır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (1572)

Malzeme: Mermer

Form: Silindirik gövdeli

Ölçüler: Yüksekliği 1,20 m, genişliği 0,32 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

توفى المرحوم المغفور السعيد الشهيد مصطفى بن بذاق جلبي في شهر رمضان في الليلة القدر سنة ٩٧٩

Affedilmiş, bahtiyar, şehit, merhum Budak Çelebi Oğlu Mustafa 979/1572 yılının Kadir Gecesinde vefat etmiştir.

Tanımı

Şahide, silindirik gövdeli bir forma sahiptir. Kitabe gövdeye üç bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Bölümler kaş kemerli bir kartuş şeklinde düzenlenmiştir. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bilgilerini ve vefat tarihini içermektedir. Vefat tarihinin rakamla yazıldığı bölüm yarım dilimli ters kaş kemer şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca diğer bölümlere göre daha küçük ölçekte yapılmıştır.

Çizim A.3: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Budak Çelebi Oğlu Mustafa'nın Mezar Şahidesinin Ön Yüzü

Fotoğraf A.8: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Budak Çelebi Oğlu Mustafa'nın Mezar Şahidesinin Genel Görünümü

Mehmet Çelebi Kızı Hünere Başa'nın Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.9

Çizim No: A.4

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenmektedir

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 1,88 m, genişliği 0,64 m'dır

Yazı dili: Arapça ve Farsça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

الحكم لله العلي الكبير انتقل المرحومه المغفوره السعيده الشهيده الشابه الراح الى رحمة الله تعالى حونه باشا بنت
محمد جلبي كل نفس ذائقة الموت

Hüküm Yüce, Büyük Allah'ındır. Genç yaşta Allâh-u Teâlâ'nın rahmetine giden, affedilmiş, bahtiyar, şehit, merhume Mehmet Çelebi Kızı Hünere Başa. Her canlı ölümü tadacaktır.

Arka Yüzeyde Bulunan Kitabeler

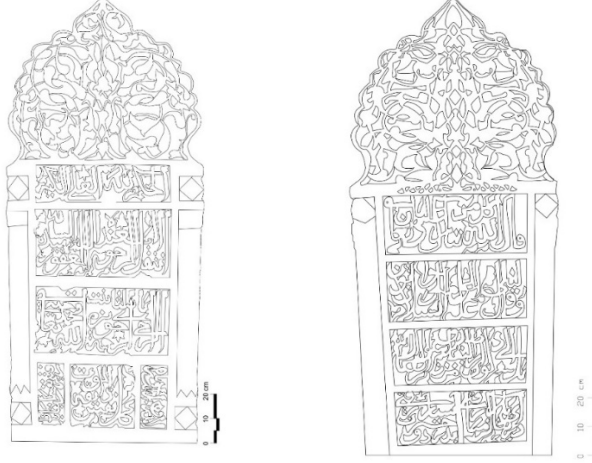
قال الله تبارك و تعالی كل من علیها فان و قال النبی علیه السلام المؤمنون لا يموتون بل ینقلون من دار الفناء الی دار البقاء دریغا كز میان ای یار رفتی به درد و حسرت بسیار رفتی

Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah buyurdu ki: Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak ve Nebi-selam üzerine olsun-dedi ki: Müminler ölmezler, ancak fâni âlemden bâki âleme nakledilirler, ey yar ne yazık ki büyük bir hasret ve dert ile gittin aramızdan.

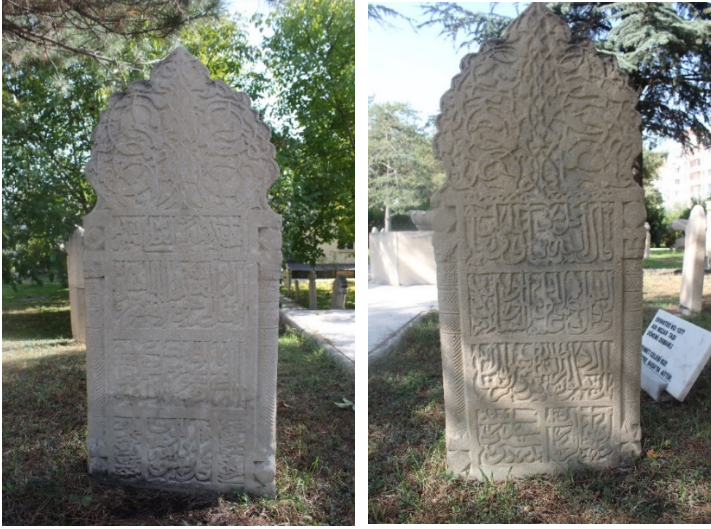
Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Şahidenin her iki yüzü birbirinin tekrarı biçiminde hazırlanmıştır. İki yandan silindirik gövdeli her iki uçta mukarnas başlıklı birer başlığa oturan ve başlıklarının üzerinde birer tane küp başlık eklenen birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne üç, arka yüzüne ise dört bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır.

Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış hadis-i şerif, Farsça şiir ve Âl-i İmrân Sûresi'nin 185. ayeti içermektedir. Ön yüzünün alt bölümü cetvel ile üç bölüme, arka yüzününki ise iki bölüme ayrılmıştır. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Ön yüzündeki kitabe bölümlerinin hemen üst kısmında Allah'ı öven sözden oluşan yatay dikdörtgen bir kitabe panosu yar almaktadır. Şahidenin tepelik yüzeyleri simetrik olarak meydana gelen kıvrık dal ve rûmîlerden oluşan bitkisel bir kompozisyonla tezyin edilmiştir.

Çizim A.4: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Mehmet Çelebi Kızı Hünere Başa'nın Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Fotoğraf A.9: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Mehmet Çelebi Kızı Hünere Başa'nın Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Yahya Oğlu Edhem'in Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.10

Çizim No: A.5

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır.

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli

Ölçüler: Yüksekliği 1,11 m, genişliği 0,35 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

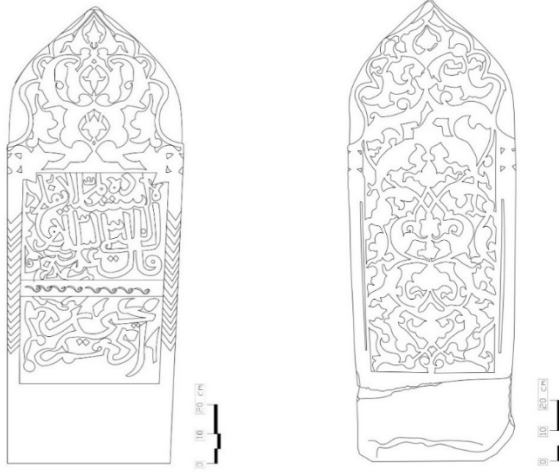
قال النبي عليه السلام لا اسناده لمن لا يفلح ادهم بن يحيى

Nebi-selam üzerine olsun-dedi ki; iflah olmayana dayanca yoktur. Yahya Oğlu Edhem.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli bir forma sahiptir. İki yandan, silindirik gövdeli kübik zar başlıklı spiral yivli birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetvel ile birbirinden ayrılmıştır. İlk bölüm üç satır; ikinci bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bir kısım bilgileri ile hadis-i şerif içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir.

Alınlığı dışa taşkın, etrafı dilimli ve üst kısmı sivrilmiş bir biçimde düzlenmiş olup, ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle süslenmiştir. Arka yüzeyi ise tek bölüm olarak düzelenmiş olup, üst kısmı yine dışa taşkın, etrafı dilimli ve üstten sivrilmiş biçimde düzenlenmiştir. Yüzeyi de yine simetrik olarak meydana gelen ve yüzeyi kaplayacak şekilde palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel bir kompozisyonla bezenmiştir.

Çizim A.5: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Yahya Oğlu Edhem'in Şahidesinin
Ön ve Arka Yüzü

Fotoğraf A.10: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Yahya Oğlu Edhem'in
Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

İsimsiz Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.11

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 0,79 m, genişliği 0,48 m'dir

Yazı dili: Farsça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

جهان ای برادر نمائد به کس دل اندر جهان آفرین بند و بس

Ey arkadaş dünya hiç kimseye kalmamıştır. Bu dünyada umudunu sadece Allah'a bağla.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki yandan silindirik biçimli başlıksız sade birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetvel ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış Farsça bir şiir içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği iki kademeli olarak düzenlenmiştir. Gövdeye de yekpare biçiminde birleşen ve ikinci dilimin daha geniş tutulduğu yedi dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş ve herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir.

Fotoğraf A.11: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimsiz Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Hac Dere Kızı Gül Başa'nın Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.12

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 1,15 m, genişliği 0,52 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

توفى المرحومه المغفوره الشهيده كول باشا بنت حاج درة

Affedilmiş, şehit, Merhume Hac Dere Kızı Gül Başa.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki yandan silindirik gövdeli başlıksız sade birer

sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Üst bölümü yanlarda dilimi ve daha geniş bir şekilde tutulmuştur. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bir kısım bilgileri içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği de iki kademli olarak düzenlenmiştir. Gövdeye de yekpare biçiminde birleşen ve ilk dilimin daha geniş tutulduğu beş dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen kıvrık dal ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş ve herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir.

Fotoğraf A.12: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Hac Dere Kızı Gül Başa'nın Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

İsimsiz Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: 13

Çizim No: A.6

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide aşınmıştır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

(ATAD)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 1,52 m, genişliği 0,24 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

لا اله الا الله محمد رسول الله (محمد رسول الله اللهم ذو الجلال و الاكرام)؟

Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür. Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür, Kayıtsız ve şartsız azamet sahibi Allah'tır.)?

Tanımı

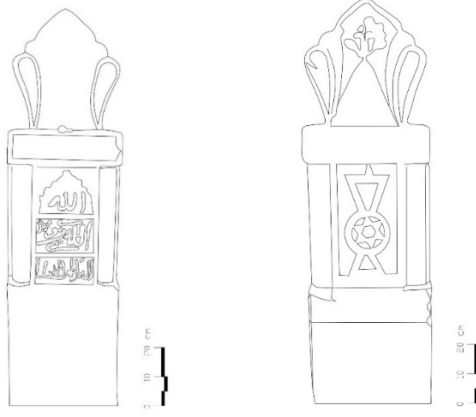
Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki yandan silindirik gövdeli başlıksız kalın birer sütunce ile sınırlanmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne dikey dikdörtgen biçiminde üç bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm birer satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış kelime- i tevhidin ikinci kısmı ile Allah'a övgü sözü içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan düz bir biçimde istiflenmiştir.

Kitabe bölümlerinin hemen üst kısmında kelime- i tevhidi içeren yatay dikdörtgen bir kitabe panosu yer almaktadır. Tepeliği gövdeye yekpare biçiminde birleşen ve yanlarda verrev şeklinde gelişen beş dilimli bir düzen göstermektedir.

Yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi de ön yüzünün tekrarı biçiminde hazırlanmıştır. Dikey dikdörtgen biçimindeki bölümün içine bir kandil motifi ve motifin ortasına da altı kollu yıldız işlenmiştir. Dikey dikdörtgen biçimindeki bölümün hemen üst kısmında yüzeyi boş bırakılan yatay dikdörtgen bir kitabe panosu yer almaktadır. Tepeliği de bitkisel süslemelerle ve değişik şekillerle hareketlendirilmiştir.

Ömer EROĞLU-Mehmet TOP

Afyonkarahisar Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Bazı Mezar Taşları

Çizim A.6: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimli Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Fotoğraf A.13: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimli Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

İsimli Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.14

Çizim No:

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenen şahide kırıktır

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

(ATAD)

Form: Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 0,95 m, genişliği 0,35 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

توفى المرحومة المغفوره السعيده الشهيده

Vefat eden, affedilmiş, bahtiyar, şehit, merhume.....

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki yandan silindirik gövdeli kübik zar başlıklı sade birer sütunce ile sınırlandırılmıştır. Kitabe gövdenin ön yüzüne iki bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetvel ile birbirinden ayrılmıştır. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünün bir kısım bilgilerini içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği gövdeye yekpare biçiminde birleşen beş dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen kıvrık dal, palmet ve rûmîlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş olup, herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir.

Fotoğraf A.14: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi İsimsiz Mezar Şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

Ahi Başa'nın Mezar Şahidesi

Fotoğraf No: A.15

Çizim No: A.7

Yeri: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

İnceleme Tarihi: 24.10.2020

Bugünkü Durumu: Müzenin bahçesinde sergilenmektedir

Tarihi: Osmanlı Dönemi (15. yüzyıl)

Malzeme: Mermer

Form: Düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli

Ölçüler: Yüksekliği 1,21 m, genişliği 0,28 m'dır

Yazı dili: Arapça

Kitabesi:

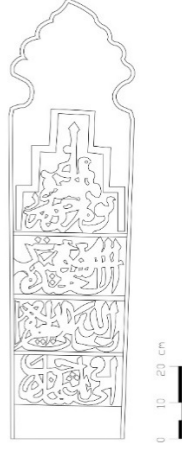
Ön Yüzeyde Bulunan Kitabeler

توفى المرحومه المغفورہ السعيده الشهيده الى رحمت الله تعالى الغفرانه اخي باشا في شهر رجب

Affedilmiş, bahtiyar, şehit, Merhume Allah'ın rahmetine ve bağışlanmasına nail olmuş, Ahi Başa Recep ayında vefat etmiştir.

Tanımı

Şahide, düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikten olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kitabe gövdenin ön yüzüne dört bölüm halinde yerleştirilmiştir. Bu bölümler cetveller ile birbirinden ayrılmıştır. En üst bölümü de kademli olarak düzenlenmiştir. Her bölüm iki satır halinde oyma celi sülüs hatla yazılmış ölünlün bilgilerini ve vefat ayını içermektedir. Kitabede bulunan harfler epigrafik açıdan girift bir biçimde iç içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Tepeliği gövdeye yekpare biçiminde birleşen sekiz dilimli bir düzen göstermektedir. Ön yüzeyi de simetrik olarak meydana gelen palmet ve rûmûlerden oluşan bitkisel süslemelerle tezyin edilmiştir. Şahidenin arka yüzeyi ise sade bir şekilde düzenlenmiş olup, herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir.

Çizim A.7: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Ahi Başa'nın Mezar şahidesinin
Ön Yüzü

Fotoğraf A.15: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Ahi Başa'nın Mezar şahidesinin Ön ve Arka Yüzü

DEĞERLENDİRME

İncelemeye alınmış mezar taşları farklı tipolojik özellikleri, kitabeleri ve bezemeleri bakımından bölgenin tarihi kültürel dokusunu yansıtan örneklerdir. Zira Afyonkarahisar konumu itibariyle tarih boyunca farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır ve dolayısıyla bugün birçok kültürel mirası bünyesinde barındırmaktadır. Mezar taşlarının 15 ve 16. yüzyıla ait oldukları ve üslup olarak birbirinden benzer üslup özellikleri taşıdıkları görülmektedir. Mezar taşlarının büyük bir bölümü günümüze sağlam olarak ulaşabilmeyi başarabilmiştir. Ancak bir kısmı da kırılıp parçalanmıştır. Ayrıca çalışmamızın içerisinde yer alan mezar taşlarının sahip oldukları yöresel özellikler taşıdıkları görülmektedir.

Mezar taşlarının düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli, Silindirik gövdeli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli formlarda ve şahidelerin Osmanlı döneminde özgü bir biçimde yapıldığı anlaşılmıştır.

Tarihsel olarak; 1442, 1469, 1500, 1508, 1556, 1572 ve 15 yüzyıla (erken ve klasik Osmanlı dönemine) ait oluşu tespit edilmiştir. Kullanılan malzemenin tamamı mermerdir. Mermerin yüzeyi sert olması ve süslemenin her çeşidine aynı derecede uygunluk göstermesi nedeni ile mezar taşlarındaki süsleme unsurlarının tanıtılması ve kitabelerin okunması kolaylaşmıştır. Genel olarak oyma tekniğiyle yapıldığı görülmektedir. Bu teknikte taşın yüzeyinin bazı kesimleri oyuk bazı kesimleri ise, kabartma olacak şekilde yapılmıştır. Genellikle şahidelerin doğu yüzlerinde yapılan kabartma süslemeler daha belirgin biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzeylerin panolara ayrıldığı örneklerde kabartma tekniği tüm yüzeye başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Şahidelerin yüzeylerinde yer alan yazı ve süslemelerin en belirgin özellikleri eşit derecede kabartılmış olmasıdır.

Mezar taşlarının tipolojik özelliklerinin yanı sıra üzerlerindeki süslemeler ön plana çıkmaktadırlar. İncelen mezar taşlarının üzerlerindeki süslemelerin tamamının orijinal olduğu anlaşılmaktadır. Mezar taşlarındaki süsleme anlayışı şahideyi oluşturan unsurların içerisinde sınırlandırılmıştır. Süslemeler alınlık, tepelik, gövde ve kitabelerin boşluk arasına işlenmiştir. Süslemelerin simetrik, kompozisyon ve sembolik olarak meydana geldiği gözlenmiştir. Bazen de süslemeler yüzeyi kaplayacak bir biçimde yapılmıştır. Süslemeler bitkisel (rûmî, palmet ve kıvrak dal), geometrik (örgüler ve yıldız), ve kandil motifinden

oluşmaktadırlar. Mezar taşlarında kitabeler genelde oyma tekniğiyle yazıldığı anlaşılmıştır. Oyma tekniği ile şahide yzeylerine uygulanan kitabe turleri içerisinde en çok celi sülüs yazı karakteri kullanılmıştır. Ustalar tarafından başarılı bir işçiliğin sonucu olarak uygulandıkları alanlarda bir bezeme inceliğinde ele alınan yazılarda dil olarak, Arapça ağırlıklı olmakla birlikte az da olsa Farsça yazının kullanılmış olduğu kitabe örnekleri de mevcuttur. Afyonkarahisar'daki Osmanlı dönemi mezar taşlarının Bursa mezar taşı geleneğin devam ettiğini lakin bölgede bir atölyenin bulunduğu ve atölyenin diğer bölgelerle bağlantılı olduğu ve ustaların bölgeye özgü bir form geliştirdikleri düşünülmektedir.

SONUÇ

Afyonkarahisar, Türk döneminde beylikler ve onun devamında Osmanlı Devleti'nin hkimiyeti altında kalmıştır. Bunu siyas tarih ile paralel kültür, medeniyet ve sanat açısından ortaya koymak mümkündür. Bölgenin mimari eserleri ve özellikle mezar taşları ile bu gelişmeler takip edilebilmektedir. Türk dönemindeki (Beylikler ve Osmanlı) mezar taşları 14. yüzyıldan itibaren kesintisiz olarak izlenebilmektedir. Bunlar bölgede Beylikler Devri (14,15. yy), Erken Osmanlı (15,16. yy) ve Geç Osmanlı (18-19. yy) olarak üç gurup şeklinde ele alınabilir. Mezar taşlarının 15-16. yüzyıla (Erken Osmanlı döneminde) ait olduğu ve 16. yüzyılın klasik dönem olmasına rağmen mezar taşlarında Erken Osmanlı dönemi tipolojisi devam ettiği görülmektedir. düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve sivri kemerli, Silindirik gövdeli, Düşey dikdörtgen sütunceli gövde ve tepelikli, Düşey dikdörtgen gövdeli ve tepelikli formlarda yapıldığı ve Osmanlıların kendilerine özgü bir form geliştirme çabasında oldukları görülmektedir.

Mezar taşlarının yapımında mermer malzeme kullanılmıştır. Genel olarak mezar taşlarının bütün yzeyleri çeşitli süslemelerle değerlendirilmeye çalışılmıştır. st bölümleri (tepelik kısmı) palmet, kıvrık dal ve rmlerden oluşan bitkisel süslemelerle; diğer bölümler ise kitabelerle doldurulmuştur. Mezar taşlarında yer alan yazılarda genellikle dil olarak Arapça ağırlıklı olmakla birlikte az da olsa Farsça da kullanılmıştır. Kitabeler genellikle oyma celi sülüs hatla i içe alttan üste doğru istiflenmiştir. Sonuç olarak, Afyonkarahisar mzesin'deki mezar taşlarının tipoloji, süsleme ve kitabe açısından asrileriyle kıyaslandığında

benzerliklerin yanı sıra yöresel özelliklere sahip oldukları ve bölgenin kendine özgü bir form geliştirme çabasında olduğu görülmektedir. Ayrıca benzer örnekler Edirne Türk İslâm Eserleri Müzesi ve Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesinde bulunmaktadır²². Yaptığımız araştırmalar sonucunda da Konya bölgesinde yine benzer örnekler olduğu görülmüştür.²³

²² Kurtişoğlu, G, A. (2018). Sadelikten Gösterişe Edirne Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, s. 32.

²³ Başbay, B. (2021). Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı'ndan Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri, *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* (23/ 9), s.107; Türk, H. (2022). *Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.105-190

KAYNAKLAR

- Başbay, B. (2021). Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı'ndan Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri, *Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi* (23), s.87-110
- Çal, H. (2020). Erken Osmanlı Dönemi Mezar – Mezar Taşları, (Fetih Öncesi Osmanlı Sanatı ve Mimarisi), Konya.
- Çal, H. (2020). Malatya Kırklar Mezarlığı Mezar –Mezar Taşlarında Bezeme, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), s.190-197.
- ÇETİN, O. (2019). Osmanlı Mezar Taşları Etrafında Gelişen Kültür ve Medeniyet Dünyası Üzerine Bir İnceleme, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), s.113-122.
- Emecen, F. (1988). “Afyonkarahisar”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (I,443-446). İstanbul: TDV Yayınları.
- EROĞLU, Ö. (2022). *Batı Anadolu'daki (Ege Bölgesi) Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Gönçer, S. (1971). *Afyon ili Tarihi*. Cilt: I, İzmir: Karınca Matbaası.
- Karazeybek, M. (2004). *Osmanlılar Döneminde Afyonkarahisar ve Anadolu'nun Kilidi Afyon*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yayınları
- Küpeli, Ö. (2001). *Osmanlılar Döneminde Afyonkarahisar*. Afyonkarahisar.
- Kurtişoğlu, G, A. (2018). Sadelikten Gösterişe Edirne Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, s. 32-56.
- Merçil, E. (2008). “Sâhibataoğulları”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (XXXV, 518). İstanbul: TDV Yayınları.
- T.C. Afyonkarahisar Valiliği. (1967). *Afyon İl Yıllığı*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yayınları.
- T.C. Afyonkarahisar Valiliği. (2000). *Afyonkarahisar Tarih ve Coğrafya*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yayınları.
- Türk, H. (2022). *Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme*, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Uyan, M. (2008). *Anılarda Afyonkarahisar*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları.
- Yılmaz, Ö. (2001). Afyon ve Çevresinin Bitki Örtüsü. *Türk Coğrafya Dergisi*, (37), 47-77.

Ömer EROĞLU-Mehmet TOP

Afyonkarahisar Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Bazı Mezar Taşları

Yüksel, İ. (1995). Belediyemizin Tarihçesi. *Beldemiz Afyonkarahisar Dergisi*, (3),
Afyonkarahisar.

<https://arkeofili.com>.

(ATAD)

- 157 -